

CEZARY SOCHALA*

Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa i Ochrony im. Marszałka Józefa Piłsudskiego, Warszawa, Polska



UTRZYMANIE I DOSKONALENIE ZDOLNOŚCI OBRONNYCH W RAMACH SYSTEMU BEZPIECZEŃSTWA NARODOWEGO W POLSCIE. PROBLEMY WYBRANE W ASPEKCIE NOWYCH WYZWAŃ I ZAGROŻEŃ

**MAINTENANCE AND IMPROVEMENT OF DEFENSE CAPABILITIES
AS PART OF THE NATIONAL SECURITY SYSTEM IN POLAND.
PROBLEMS SELECTED IN THE ASPECT OF NEW CHALLENGES AND THREATS**

ABSTRAKT: Cel publikacji obejmuje opis i eksplanację zasadniczych problemów dotyczących utrzymania i doskonalenia zdolności obronnych Polski w aspekcie nowych wyzwań i zagrożeń. Współcześnie działania w tym zakresie realizuje się w ramach jej systemu bezpieczeństwa narodowego. Zasadnym było przyjęcie założenia, że efektywność tych działań może być ograniczona, niezależnie od adekwatnej identyfikacji zagrożeń i wyzwań, jak również podjęcia celowych działań organizacyjnych. Determinantami powyższego są, zarówno zidentyfikowane w artykule słabe strony rozwiązań organizacyjnych w Polsce, jak i czynniki zewnętrzne, w szczególności wynikające ze zmian sytuacji międzynarodowej. Dodatkową wartość dodaną uzyskano stosując szerokie podejście do badań podjętej problematyki – w szczególności poprzez analizę obejmującą zarówno piśmiennictwo, jak i dokumentów strategicznych w zakresie bezpieczeństwa państwa, bezpieczeństwa narodowego oraz obronności, a ponadto uwzględniając, wraz z czynnikami o charakterze polityczno-militarnym, także różnorodne czynniki i konteksty: ochronne, gospodarcze i społeczne.

SŁOWA KLUCZOWE: nowe wyzwania dla bezpieczeństwa, zagrożenia dla bezpieczeństwa, zdolności obronne, determinanty doskonalenia zdolności obronnych, system obronny państwa, zintegrowany system bezpieczeństwa narodowego

* **dr inż. Cezary Sochala**, The Marshall Józef Piłsudski Higher School of Safety and Security Services, Warsaw, Poland

 <https://orcid.org/0000-0002-2393-8857>  sekretariat@wsbio.waw.pl

Copyright (c) 2019 Cezary Sochala. This work is licensed under a Creative Commons Attribution-Share Alike 4.0 International License.

ABSTRACT: The purpose of the publication includes the description and exploration of fundamental problems in the scope of maintaining and improving Poland's defense capabilities in the aspect of new challenges and threats. Nowadays, activities in this area are implemented as part of its national security system. It was reasonable to assume that the effectiveness of these activities may be limited, regardless of the adequate identification of threats and challenges, as well as the taking of purposeful organizational measures. The determinants of the above are both the weaknesses of organizational solutions in Poland identified in the article, as well as external factors, in particular those resulting from changes in the international situation. Additional added value was obtained by using a broad approach to researching the issues taken up - in particular by analysing both literature and strategic documents in the field of national security, national security and defense, and also taking into account various protective, economic and social factors and contexts - together with factors of a political and military nature

KEYWORDS: new challenges and threats to security, defense capabilities, determinants of improving defense capabilities, state defense system, integrated national security system

WPROWADZENIE

Zagrożenia w środowisku bezpieczeństwa determinują podejmowanie przez państwo adekwatnych środków. Obrona narodowa będąca szczególną formą i jednocześnie dziedziną aktywności państwa w obszarze bezpieczeństwa narodowego w Polsce podlegała ewolucji, zarówno w zakresie pojęcia, jak i jej zorganizowania.

Jednocześnie w środowisku bezpieczeństwa Polski wciąż zachodziły i nadal dokonują się zmiany, z którymi wiążą się potrzeby doskonalenia jej zdolności obronnych. W konsekwencji zasadnym było podjęcie badań dotyczących utrzymania i doskonalenia tych zdolności w aspekcie nowych wyzwań i zagrożeń.

Pierwsza część publikacji obejmuje problemy ewolucji pojęcia oraz organizacji obrony narodowej w Polsce - wybrane w aspekcie nowych wyzwań i zagrożeń. Uwzględniając obecną organizację w Polsce bezpieczeństwa narodowego i obrony narodowej, druga jego część poświęcona została wybranym w ww. aspekcie współczesnym wyzwaniom oraz zagrożeniom - jako determinantom doskonalenia zdolności obronnych Polski w ramach jej systemu bezpieczeństwa narodowego.

Podjęte w publikacji zagadnienia badawcze wyrazić można pytaniami:

1. Jak ewoluowały pojęcie oraz organizacja obrony narodowej w Polsce w aspekcie nowych wyzwań i zagrożeń?

2. Które spośród współczesnych wyzwań oraz zagrożeń stanowią determinanty doskonalenia zdolności obronnych Polski w ramach systemu bezpieczeństwa narodowego?
3. Jakie kluczowe problemy wynikają z przedstawionych wyników badań – w aspekcie utrzymania i doskonalenia zdolności obronnych w ramach systemu bezpieczeństwa narodowego w Polsce?

EWOLUCJA POJĘCIA ORAZ ORGANIZACJI OBRONY NARODOWEJ W POLSCE W ASPEKcie NOWYCH WYZWAŃ I ZAGROŻEŃ

Bezpieczeństwo państwa, w tym jego społeczeństwa, jest w działalności państwa -celem i zarazem najwyższą wartością. Szczególną formę i jednocześnie dziedzinę aktywności państwa w obszarze bezpieczeństwa narodowego stanowi obrona narodowa, która przesądza o trwałości państwa (jako instytucji) oraz społeczeństwa - w obliczu różnorodnych (zewnętrznych i wewnętrznych) wyzwań i zagrożeń jego bezpieczeństwa¹.

Geneza współczesnej organizacji obrony narodowej w Polsce wiąże się z dyskursem i działaniami administracyjnymi ostatniej dekady XX. w.². Niezależnie od różnic poglądów co do kierunku tworzenia efektu organizacyjnego oraz jej pożądanych funkcji³, dostrzec należy zdefiniowanie tej działalności w Akademii Obrony Narodowej jako „całokształtu sił i środków (instytucji) społeczeństwa (narodu) oraz ich poczynań związanych z przeciwdziałaniem zagrożeniom godzącym w interes narodowy”⁴, a następnie jej redefinicję jako „działalności mającej na celu odpowiednie przygotowanie i wykorzystanie sił i środków będących w dyspozycji państwa dla przeciwdziałania wszelkiego rodzaju zagrożeniom zewnętrznym i wewnętrznym - godzącym w interes narodowy”⁵.

W odniesieniu do rozróżnienia w ramach ówczesnego dyskursu przez Cezarego Rutkowskiego pojęć "obrona narodowa" i "ochrona narodowa", w opinii którego obrona

¹ Vide: W. Kitler, *Obrona narodowa III RP. Pojęcie. Organizacja. System*. Rozprawa habilitacyjna, Warszawa 2002, s. 39-55.

² Realizowanymi w obliczu odzyskania samodzielności strategiczno-obronnej państwa - trwającej od rozwiązania w 1991 r. instytucji wojskowych Układu Warszawskiego oraz podpisania protokołu o jego likwidacji.

³ Obrona narodowa miała być tworzona poprzez silne związki z NATO, albo w ramach samodzielności obronnej - służąc przeciwdziałaniu: a) wszelkim zagrożeniom zewnętrznym państwa, b) wyłącznie zagrożeniom natury militarnej, c) zagrożeniom bezpieczeństwa narodowego - zarówno w aspekcie zewnętrznym, jak i wewnętrznym. Vide: W. Kitler, *Obrona narodowa III RP...*, op. cit., s. 10.

⁴ *Słownik podstawowych terminów dotyczących bezpieczeństwa państwa*, Warszawa 1994, s. 15.

⁵ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, Warszawa 1996, s. 61.

narodowa obejmować miałyby przeciwdziałanie zagrożeniom o dużej skali - z użyciem gros środków obronnych, a ochrona narodowa - oznaczałyby przeciwdziałanie zagrożeniom o ograniczonej skali - z użyciem części środków obronnych⁶ - wskazać należy na postulowaną przez Waldemara Kitlera - niezbędność jednej polityki i jednej strategii obrony narodowej, która łączyłaby oba prezentowane powyżej znaczenia (wraz z jednolitym i spójnym systemem kierowania, regułami i procedurami działania oraz zasadą współdziałania narzędzi obrony narodowej)⁷.

Uwagę zwraca ponadto zasadny pragmatyzm podejścia Stanisława Kozieja, dostrzegalny w szczególności w określaniu bezpieczeństwa w sposób dynamiczny, akcentowaniu nadrzędności strategii nad polityką w aspekcie kierowania państwem - jako czynników generalnych i długofalowych nad bieżącą polityką, czy trafne postrzeżenie bezpieczeństwa – zawsze w kontekście społecznym⁸ (skoro stosowanie oraz przeciwstawianie się przemocy stanowi główną treść kryzysów i konfliktów społecznych – w konsekwencji będąc główną treścią bezpieczeństwa)⁹.

Znaczący wpływ poglądów tego autora dostrzegalny jest w definicjach obrony narodowej uwzględnianych w kolejnych dokumentach opracowywanych na poszczególnych poziomach administracji publicznej, począwszy od pierwszych strategii bezpieczeństwa oraz strategii obronności¹⁰ - jako zasadniczych dokumentów określających strategię obronności Rzeczypospolitej Polskiej, zgodnie z hierarchią oraz terminologią państw członkowskich NATO¹¹. Stanisław Koziej, który obronę narodową utożsamia z obronnością państwa – postrzega ją jako „dziedzinę bezpieczeństwa obejmującą wykorzystanie całego potencjału państwa (tak militarne, jak i niemilitarne) do przeciwdziałania szczególnym zagrożeniom, jakimi są zewnętrzne zagrożenia polityczno-militarne, w tym kryzysowe i wojenne”¹².

W pierwszej, w nowych uwarunkowaniach Strategii bezpieczeństwa Rzeczypospolitej

⁶ C. Rutkowski, *Podstawowe pojęcia z dziedziny bezpieczeństwa i obronności państwa*, "Myśl Wojskowa" 1996, nr 2, s. 11-36.

⁷ *Vide*: W. Kitler, *Obrona narodowa III RP...*, *op. cit.*, s. 11.

⁸ Podejście prezentowane jednocześnie w pracach W. Kitlera.

⁹ *Vide*: S. Koziej, *Między piekłem a rajem: szare bezpieczeństwo na progu XXI w.*, Toruń 2006, s. 7 i 17.

¹⁰ Przyjmowanych od czasu przystąpienia Polski do NATO. Wcześniejsze strategiczne koncepcje systemu bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej w analizowanym okresie to: *Doktryna obronna Rzeczypospolitej Polskiej* (1990 r.), *Założenia polskiej polityki bezpieczeństwa* (1992 r.) oraz *Polityka bezpieczeństwa i strategia obronna Rzeczypospolitej Polskiej* (1992 r.).

¹¹ *Vide*: J. Kownacki, *Kształtowanie się systemu planowania obronnego w kontekście pozamilitarnych przygotowań obronnych*, Warszawa 2004, s. 46-47.

¹² W opinii W. Kitlera, zrównanie obrony narodowej z obronnością państwa wynika bardziej z przyczyn praktycznych niż teoretycznych. *Vide*: W. Kitler, *Obrona narodowa III RP...*, *op. cit.*, s. 10-11.

Polskiej z 2000 r., obronność zdefiniowano jako „dziedzinę bezpieczeństwa obejmującą wykorzystanie całego potencjału państwa, tak militarnego, jak i niemilitarnego, do przeciwdziałania szczególnym rodzajom zagrożeń, jakimi są zewnętrzne zagrożenia polityczno-militarne, w tym kryzysowe i wojenne”¹³. Koncepcja obronności ujęta w odnośnej Strategii obronności Rzeczypospolitej Polskiej z 2000 r., uwzględniła w szczególności zasady: odpowiedzialność narodową oraz powszechność obrony, przy postrzeganiu obronności jako sprawy narodowej. Podkreślono bowiem, że przynależność do sojuszy oraz uczestnictwo w koalicjach stanowi czynnik wspomagający oraz pomnażający zdolności obronne, który jednakże nie eliminuje narodowej odpowiedzialności za obronę państwa. Za fundament polskiej obronności postrzegano trafnie jej powszechność (obowiązek obrony i świadczeń na jej rzecz nałożono na wszystkich obywateli i struktury państwa), zakładając w razie wojny zespolenie (w jeden system działań) wysiłków całego narodu oraz wszystkich jego struktur państwowych (militarnych i pozamilitarnych), w tym mobilnych wojsk operacyjnych, masowo rozwijanych na czas wojny wojsk obrony terytorialnej, odpowiednio przygotowanych ogniw pozamilitarnych, przy wykorzystaniu naturalnych zasobów, walorów obronnych, a także operacyjnie przygotowanej infrastruktury kraju oraz zaangażowanego w obronę Polski potencjału sojuszniczego¹⁴.

Kolejne kategorie zagrożeń i wyzwań wynikały z wydarzeń w USA w 2001 r., konfliktu irackiego i pozostałych konfliktów i kryzysów, a w Polsce dodatkowo z przygotowań do wstąpienia do Unii Europejskiej. Suma tych czynników znalazła odzwierciedlenie w Strategii bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej w 2003 r.¹⁵, w ramach realizacji której Polska, wraz z innymi sojusznikami, uczestniczyć miała m.in. w zwalczaniu zagrożeń stwarzanych przez międzynarodowy terroryzm oraz inne zagrożenia nowego typu. Udział Sił Zbrojnych RP w tak pojmowanej obronie narodowej utożsamiono z adekwatnym przygotowaniem i wykorzystaniem sił i środków będących w ich dyspozycji – na rzecz przeciwdziałania wszelkiego rodzaju zagrożeniom dla bezpieczeństwa Polski oraz jej ochrony interesów. Siły Zbrojne RP miały jednocześnie uczestniczyć w realizacji zobowiązań sojusznicznych, zapewnieniu bezpieczeństwa zbiorowego w Europie (zgodnie z umowami międzynarodowymi, a także w ramach organizacji do których należy Polska), współdziałając w

¹³ *Strategia bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej*, 2000 r.

¹⁴ *Strategia obronności Rzeczypospolitej Polskiej*, 2000 r.

¹⁵ *Strategia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, 2003 r.

zapewnieniu bezpieczeństwa w sytuacji zagrożenia atakami terrorystycznymi na terytorium Polski oraz biorąc udział w działaniach koalicji antyterrorystycznej na obszarze Organizacji Traktatu Północno-atlantycznego (dalej. NATO) i poza nim. Założeniom tym towarzyszyło postanowienie, że NATO musi posiadać i rozwijać zdolności w zakresie reagowania kryzysowego, planowania cywilnego, prewencji i zwalczania konsekwencji ataków asymetrycznych. Z charakterem nowych zagrożeń połączono konieczność rozwoju współpracy sił zbrojnych ze strukturami cywilnymi w zakresie reagowania na zagrożenia pozamilitarne oraz podejmowania operacji ratowniczych i antyterrorystycznych – zarówno w kraju, jak i poza jego granicami¹⁶.

Zmianę międzynarodowych uwarunkowań bezpieczeństwa Polski, w tym na skutek jej przystąpienia w 2004 r. do Unii Europejskiej, jak również szereg nowych zagrożeń i wyzwań - uwzględniono w Strategii bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 2007 r. W świetle jej założeń, system bezpieczeństwa narodowego (dalej SBN), w którym wyróżniono podsystem kierowania i szereg podsystemów wykonawczych, miał być zorganizowany i wyposażony w sposób gwarantujący jego szybkie i sprawne działanie w każdych warunkach oraz reakcję na wszelkiego typu zagrożenia i kryzysy, obejmując „całość sił, środków oraz zasobów przeznaczonych przez państwo do realizacji zadań w dziedzinie bezpieczeństwa, odpowiednio do tych zadań zorganizowanych, utrzymywanych i przygotowywanych”¹⁷.

W cytowanej strategii, oprócz celów strategicznych Rzeczypospolitej Polskiej w dziedzinie bezpieczeństwa, a także koncepcji ich osiągnięcia uwzględniającej zadania dla ww. podsystemów wykonawczych (zawarta w niej koncepcja bezpieczeństwa narodowego określiła bowiem w szczególności cele oraz zadania sektorowe w odniesieniu do bezpieczeństw: zewnętrznego, militarnego, wewnętrznego, obywatelskiego, społecznego, ekonomicznego, ekologicznego oraz informacyjnego i telekomunikacyjnego) – wskazano ponadto zasady utrzymywania i kierunki dalszej transformacji SBN¹⁸.

Choć przedstawione ujęcie SBN (uwzględniające funkcjonowanie w jego ramach jedynie szeregu różnych podsystemów cząstkowych) nie stanowi jednolitej, spójnej całości

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, 2007 r., s. 5-6, 10-36.

¹⁸ *Vide: Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, 2007 r., s. 21, 36-37.

(w świetle współczesnych poglądów)¹⁹, dostrzec należy fakt sformułowania definicji, wraz z teoretycznymi podstawami funkcjonowania - takiego systemu. Co więcej, w dokumencie tym jednoznacznie wskazano na konieczność przygotowania, utrzymywania i doskonalenia zintegrowanego SBN²⁰.

Strukturę SBN określoną w tej strategii – doprecyzowano następnie zapisami Strategii Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego RP 2022²¹, w której uwzględniono także systemy wsparcia bezpieczeństwa narodowego (bezpieczeństwa państwa): system rezerw strategicznych, ochrona infrastruktury krytycznej, a także inne uzupełniające szczegółowe systemy operacyjne (m.in.: system ochrony granicy państwowej, system przeciwpowodziowy, system ochrony danych osobowych i informacji niejawnych), których rozwijanie służy uzyskaniu odporności na zagrożenia bezpieczeństwa narodowego, w szczególności na wypadek sytuacji nadzwyczajnych i innych nieprzewidywalnych zdarzeń²².

Adekwatnie identyfikując dokonującą się ewolucję myślenia o obronności państwa, w tym fakt jej postrzegania w szerszych niż tradycyjnie dotąd identyfikowanych kategoriach, szereg zmian dokonujących się w ostatnich latach w jej organizacji uwzględniono w odnośnej Strategii Obronności Rzeczypospolitej Polskiej z 2009 r. To właśnie ww. zmiany spowodowały postrzeganie jej jako „dziedziny bezpieczeństwa narodowego, stanowiącą sumę wszystkich cywilnych i wojskowych przedsięwzięć mających na celu zapobieganie i przeciwstawienie się wszelkim potencjalnym zagrożeniom bezpieczeństwa państwa, zarówno militarnym, jak i pozamilitarnym, mogącym doprowadzić do kryzysu polityczno-militarnego”²³.

To wciąż aktualne²⁴ i obowiązujące podejście, w tym analogiczną definicję – uwzględniono we współcześnie obowiązującej Strategii Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022²⁵, podobnie jak ww. strategia obronności - koncepcyjnie

¹⁹ *Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2013, s. 36.

²⁰ Co stanowiło punkt wyjścia dla wypracowania oraz implementacji postanowień *Strategii Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego RP 2022. Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego RP 2022* s. 3.

²¹ Przyjętej przez Radę Ministrów w 2013 r.

²² *Vide: Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa...*, *op. cit.*, s. 14-15.

²³ *Strategia obronności Rzeczypospolitej Polskiej*, 2009 r.

²⁴ Aktualne w zasadniczej części pozostają w szczególności treści rozdziałów: II. „Koncepcja obronności Rzeczypospolitej Polskiej”, III. „System obronny państwa”, IV. „Siły Zbrojne RP w Systemie obronnym państwa” oraz V. „Przygotowania obronne państwa”.

²⁵ Przyjętej uchwałą Nr 67 Rady Ministrów z dnia 9 kwietnia 2013 r. w sprawie przyjęcia *Strategii Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022*, która jednocześnie zniosła obowiązywanie *Strategii obronności Rzeczypospolitej Polskiej z 2009 r.*

opartej na zapisach Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 2007 r. Analogicznie akcentując dokonanie się w ostatnich latach wielu zmian w organizacji obrony narodowej, które sprawiły, że jest ona postrzegana w szerszych niż tradycyjnie kategoriach, zmiany w środowisku bezpieczeństwa oraz postęp technologiczny uznano za czynniki powodujące, że „obronność stanowi sumę wszystkich militarnych i niemilitarnych przedsięwzięć, mających na celu zapobieganie i przeciwstawienie się polityczno-militarnym zagrożeniom bezpieczeństwa narodowego”²⁶.

Współcześnie funkcjonujący system obrony państwa (dalej SOP) pozostaje zasadniczą formą organizacji i działania SBN, będąc utrzymywany w celu zapewnienia ochrony żywotnych interesów narodowych, w szczególności: suwerenności i niepodległości narodu polskiego, jego prawa do integralności terytorialnej i nienaruszalności granic, z jego zasadniczym przeznaczeniem - zapewnieniem bezpieczeństwa wojskowego (militarnego), a także zachowaniem potencjału państwa, który zagwarantuje zdolność do efektywnego reagowania na zewnętrzne kryzysy polityczno-militarne, a w razie wojny – zdolność do szybkiego odparcia agresji²⁷.

Z kolei całość rozwiązań SBN, poprzez ścisłe powiązanie z rozwojem społeczno-gospodarczym, tworzyć ma zintegrowany system bezpieczeństwa w Polsce, rozwijany w oparciu o filary SBN – jako jego dwa zasadnicze elementy: SOP i system zarządzania kryzysowego. Wizja rozwoju tego zintegrowanego systemu zakłada, że zostanie oparty na zmodyfikowanym modelu funkcjonującym dotychczas i składającym się z wewnętrznie skoordynowanych podsystemów kierowania i wykonawczych, powiązanych ze sobą ze względu na realizowaną misję – którą stanowi zapewnienia bezpieczeństwa narodowego²⁸.

Dźwignię wzrostu poziomu bezpieczeństwa narodowego i jednocześnie efektywne narzędzie jego realizacji – stanowiąc mają: zintegrowanie planowania i przygotowania komponentów wojskowych i cywilnych (na każdym poziomie reagowania), kompleksowe podejście do rozwiązywania sytuacji kryzysowych, uregulowanie i przypisanie zadań w tym zakresie administracji publicznej, a także stworzenie stabilnych podstaw ich finansowania²⁹.

Powyższe założenia cechuje zbieżność z wnioskami SPBN, w świetle których docelowy system bezpieczeństwa państwa powinien zostać ukształtowany w sposób wielowymiarowy,

²⁶ *Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa...*, op. cit., s. 5 i 8.

²⁷ *Ibidem*, s. 14-15.

²⁸ *Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa...*, op. cit., s. 33-34.

²⁹ *Vide: Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa...*, op. cit., s. 3, 33, 34.

jako wielofunkcyjny system prawno-organizacyjny - obejmując wszystkie struktury państwa zaangażowane w realizację zadań związanych z jego bezpieczeństwem. System ten musi być przystosowany do reagowania na różne zagrożenia i jednocześnie zdolny do szybkiej adaptacji do zmieniających się warunków i wcześniej nieprzewidywanych zagrożeń³⁰.

WSPÓŁCZESNE WYZWANIA ORAZ ZAGROŻENIA JAKO DETERMINANTY DOSKONALENIA ZDOLNOŚCI OBRONNYCH POLSKI W RAMACH SYSTEMU BEZPIECZEŃSTWA NARODOWEGO

Bezpieczeństwo narodowe wymaga współcześnie dynamicznej identyfikacji zagrożeń, odejmowania wyzwań, definiowania celów i sposobów ich realizacji. W konsekwencji, oprócz zintegrowania (przejawiającego się w postępującej integracji wysiłków cywilno-wojskowych), przejawami jego nowej jakości są w szczególności: asymetryczność (poprzez dobór sił i środków), informacyjność (skoro powszechność informacji wywiera wpływ na nastroje oraz wywołuje presję opinii publicznej na określone działania), a także usieciowienie (co determinuje konieczność tworzenia sieci instytucji międzynarodowych i narodowych, odpowiedzialnych za bezpieczeństwo)³¹.

Uzyskanie zdolności państwa do podejmowania wyzwań i przeciwdziałania zagrożeniom (zarówno o charakterze polityczno-militarnym, jak i ekonomiczno-społecznym), coraz ściślej wiąże się z rozwojem społeczno-gospodarczym (warunkującymi doskonalenie sprawności organizacyjnej państwa oraz zapewnienia zasobów i instrumentów służących eliminowaniu powstających zagrożeń). W perspektywie średniookresowej założono oparcie zintegrowanego SBN w Polsce - na kompleksowym systemie zabezpieczeń sojuszniczych bilateralnych, synergicznie połączonym z rozbudowywanym własnym potencjałem cywilno-militarnym³².

Na poziomie międzynarodowym czynniki te determinują ścisłą współpracę państw. Jednakże w tym zakresie ich działalności dostrzegalne są obszary dysfunkcyjności państw (i ich organizacji). W sytuacji rywalizacji państw i ich grup regionalnych, przy przejawach braku decyzyjności Organizacji Narodów Zjednoczonych (dalej ONZ), mamy do czynienia z obniżeniem legitymizacji i efektywności jej działań. W konsekwencji, w kategorii istotnych

³⁰ Autorzy badań uwzględnionych w przeglądzie określili jednocześnie szereg innych założeń zmian dostosowawczych SBN do realizacji nowych funkcji, wskazując w szczególności, iż dostosowanie takie może być skuteczne jedynie w perspektywie średnio- i długookresowej, przy czym wymagać będzie czasu i znacznych wysiłków organizacyjnych. *Biała Księga...*, op. cit., s. 194.

³¹ *Vide: Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa...*, wyd. cyt. s. 32.

³² *Ibidem*, s. 33.

zagrożeń i wyzwań postrzegać należy przeciwdziałanie utracie skuteczności ONZ, a także jej wiarygodności – jako źródła legitymizowanych prawnie działań społeczności międzynarodowej w różnych sferach bezpieczeństwa globalnego³³.

Jak wynika z raportu³⁴ wydanego w wyniku Strategicznego Przeglądu Bezpieczeństwa Narodowego (dalej SPBN)³⁵ rozwiązania bezpieczeństwa narodowego nie przedstawiają sobą optymalnej organizacji także na poziomie narodowym. SBN w Polsce stanowi w istocie sumę odrębnych, w różnym stopniu podsystemów powiązanych ze sobą (operacyjnych, wsparcia), z mało spójnym wewnątrznie podsystemem kierowania (co utrudnia powstawanie synergii). SPBN dowiódł w szczególności rozproszenia lub powielenia kompetencji poszczególnych podsystemów i podmiotów SBN, a także funkcjonowania zbyt wielu organów planistycznych - przy ograniczonej koordynacji ich działalności. Oznacza to, z jednej strony ryzyko powstawania luk kompetencyjnych, z drugiej zaś - dublowanie wysiłków (co przesądza o nieekonomiczności i nieefektywności systemu). Brakuje spójnego prawa, szczególnie w odniesieniu do podsystemu kierowania. Pośród koniecznych do implementacji zmian – największym wyzwaniem pozostaje właściwe zintegrowanie jego elementów³⁶. Kluczowe wnioski w tym zakresie uwzględniono w ramach opracowania Strategii Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego RP 2022³⁷.

Wyniki analizy SWOT ujęte w ww. strategii dowiodły ponadto innych słabych stron SBN, m.in.: niewystarczających rozwiązań integrujących bezpieczeństwo narodowe (o systemowym charakterze) braku sformalizowania procesu planowania, przygotowania

³³ *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego...*, s. 17-18

³⁴ Wnioski i rekomendacje *Raportu Komisji Strategicznego Przeglądu Bezpieczeństwa Narodowego* stanowiły podstawę merytoryczną decyzji Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej i Rady Ministrów w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa oraz doskonalenia SBN, jak i wydania nowych edycji dokumentów: Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej, Polityczno-Strategicznej Dyrektywy Obronnej Rzeczypospolitej Polskiej oraz innych dokumentów. *Ibidem*, s. 9, 23.

³⁵ *Strategiczny Przegląd Bezpieczeństwa Narodowego* przeprowadzony został (w Polsce po raz pierwszy i jak dotąd jedyny) w latach 2010-2012 – w celu dokonania holistycznej oceny stanu bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej oraz sformułowania wniosków dotyczących strategicznych celów i sposobów działania państwa w dziedzinie bezpieczeństwa oraz przygotowania systemu bezpieczeństwa narodowego. *Biała Księga...*, *op. cit.*, s. 19.

³⁶ *Biała Księga...*, *op. cit.*, s. 9, 38.

³⁷ Uwzględniono w szczególności, że dotychczasowe działania służące integracji wysiłków podmiotów odpowiedzialnych za bezpieczeństwo narodowe wypełniły najpoważniejsze luki, ale nie wprowadzały rozwiązań systemowych i kompleksowych – w skali państwa. Ponieważ polskie prawodawstwo wciąż nie reguluje kompleksowo funkcjonowania SBN - w ujęciu prawnym SBN wciąż nie stanowi funkcjonującej samodzielnie struktury państwowej. Z kolei brak unormowania jego organizacji i funkcjonowania w jednym akcie prawnym skutkuje sektorowym, często rozproszonym charakterem działań podmiotów odpowiedzialnych za poszczególne obszary bezpieczeństwa państwa. *Ibidem*, s. 14, 31.

i udziału resortów (poza resortem obrony narodowej) w operacjach reagowania kryzysowego poza granicami kraju, niewystarczających rozwiązań prawnych i organizacyjnych w zakresie obrony cywilnej, braku doświadczenia administracji publicznej oraz operatorów infrastruktury krytycznej w budowie systemu jej ochrony, ograniczonego wykorzystania możliwości tworzonych przez europejską bazę technologii obronnych i wieloletnie programy obronne Europejskiej Agencji Obrony na rzecz modernizacji Sił Zbrojnych RP³⁸.

W ramach SBN pozytywnie ocenia się jedynie potencjał obronny Rzeczypospolitej Polskiej (który systematycznie wzrasta)³⁹. Szereg wyzwań dotyczy podsystemu kierowania SBN (obejmując zarówno organy kierowania i ich organy doradcze oraz sztabowe, jak i infrastrukturę kierowania oraz procedury kierowania bezpieczeństwem narodowym)⁴⁰ oraz nacechowanych licznymi słabościami – potencjałów podsystemów wykonawczych: ochronnego⁴¹, społecznego⁴², a także gospodarczego⁴³. Diagnozom tym towarzyszą wyniki innych badań, w tym – kontroli Najwyższej Izby Kontroli (NIK), która negatywnie oceniła m.in. brak w Polsce spójnego systemu ochrony ludności przed sytuacjami kryzysowymi (jak wykazywały kolejne badania kontrolne NIK, stan taki utrzymuje się od lat)⁴⁴.

Podkreślić należy ponadto, iż analizowane powyżej strategie bezpieczeństwa narodowego i strategie obronności, a także współcześnie obowiązująca Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022 - nie uwzględniają w pełni nowych wyzwań i zagrożeń, co łączyć należy z faktem ich wydania w oparciu o zapisy Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r. – z założeniem możliwość wystąpienia konfliktów o charakterze jedynie lokalnym i przy ograniczeniu, że Polska nie

³⁸ Dysponujących niepełną interoperacyjnością i kompatybilnością z wojskami sojusznicy, a także o niewystarczającym nasyceniu nowoczesnym uzbrojeniem i sprzętem. Ibidem.

³⁹ *Vide: Biała Księga..., op. cit., s. 52.*

⁴⁰ *Ibidem, s. 194-202.*

⁴¹ *Ibidem, s. 52-73, 209-224.*

⁴² *Ibidem, s. 73-88. 224- 230.*

⁴³ *Ibidem, s. 88-102, 231-233.*

⁴⁴ W ramach prowadzonych badań kontrolnych NIK *negatywnie* oceniła stan zorganizowania Obrony Cywilnej Kraju oraz działania podejmowane na rzecz wdrożenia Systemu Powiadamiania Ratunkowego *Pozytywnie, mimo stwierdzonych nieprawidłowości* organ ten ocenił kontrolowaną działalność w zakresie zarządzania kryzysowego, a także – stan zorganizowania Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego (KSRG), jednakże interpretacja ww. ocen – w oparciu o standardy kontroli NIK (trzystopniowa skalę ocen) prowadzi do wniosku, iż również w przypadku zarządzania kryzysowego, a także KSRG – ww. oceny NIK oznaczają w istocie występowanie nieprawidłowości mających istotny wpływ na kontrolowaną działalność. *Informacja o wynikach kontroli Przygotowanie systemu ochrony ludności przed klęskami żywiołowymi oraz sytuacjami kryzysowymi*. KPB-4114-01-00/2012 – Nr ewid. 148/2013/I/12/006/KPB, Warszawa 2013.

będzie w nie bezpośrednio zaangażowana⁴⁵ (dyskusyjnych od 2008 r, gdy Federacja Rosyjska dokonała zbrojnej agresji na Gruzję, a całkowicie zdezaktualizowanych po rosyjskiej agresji w 2014 r. na Ukrainę).

Powyższe uwzględniono bowiem dopiero w Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 2014 r. uznając, że Polska nie jest wolna od nacisku politycznego (w tym wykorzystującego argumentację wojskową), a procesy i zjawiska zidentyfikowane w otoczeniu Polski, w sąsiedztwie której stwierdzono ryzyko konfliktów o charakterze regionalnym i lokalnym - mogą angażować Polskę (pośrednio lub bezpośrednio). W tym kontekście uwagę zwrócić należy przede wszystkim duże skupienie w jej najbliższym otoczeniu - potencjałów wojskowych (w tym o konfiguracji ofensywnej). W niesprzyjających okolicznościach zagrożenia te mogą przyjąć charakter militarny. W takim przypadku mogą one przybierać zróżnicowane postacie (zagrożeń kryzysowych oraz wojennych), w sytuacji zaistnienia których liczyć się należy z możliwością zaistnienia konfliktów zbrojnych różnej skali: od działań zbrojnych poniżej progu klasycznej wojny, do mniej prawdopodobnego konfliktu na dużą skalę⁴⁶

Trafności tej prognozy dowiodły gwałtowne wielopłaszczyznowe zmiany w otoczeniu bezpieczeństwa Polski, dokonujące się w na tle wydarzeń, których dynamika jest największa od rozpadu ZSRR. Rosja wzmacnia swą pozycję w globalnym układzie sił, przy użyciu różnorodnych metod, destabilizując sytuację w innych państwach oraz podważając ich integralność terytorialną (m.in. łamiąc prawo międzynarodowe). Zagrożeniem pozostaje wywołanie przez to państwo konfliktu o skali regionalnej oraz prowokowanie konfliktów zastępczych w różnych częściach świata. Działania Rosji są często maskowane oraz prowadzone poniżej progu wojny, a rosyjska polityka w ww. zakresie pozostaje wysoce skoordynowana z operacjami służb specjalnych, w tym stosowanymi wobec innych państw - środkami aktywnymi (m.in. działaniami dezinformacyjnymi)⁴⁷.

Podjęcie to oddaje istotę XXI. w. doktryny wojennej Federacji Rosyjskiej, sygnalizowaną przez Szefa Sztabu Generalnego Sił Zbrojnych FR Walerija Gierasimowa, jako odpowiedź na zmianę sytuacji międzynarodowej poprzez „nowe, nietradycyjne metody łączące środki wojskowe i niewojskowe w czterowymiarowej przestrzeni walki”.

⁴⁵ *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, 2007 r., pkt. 56.

⁴⁶ *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, 2014 r., s. 20.

⁴⁷ *Koncepcja Obronna Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2017 r., s. 18, 23-24.

W rzeczywistości uwagę zwrócić należy na ewolucję ww. doktryny z wykorzystaniem zachodnich teorii wojen, w szczególności niekonwencjonalnych czy hybrydowych – jako kombinacji konwencjonalnych i niekonwencjonalnych metod walki. Za szczególnie istotne uznać należy w niej, w szczególności – założenie stosowania nietradycyjnych metod prowadzenia walki, z wykorzystaniem niemilitarnych struktur organizacyjnych – jako jej podmiotów⁴⁸.

Jednakże wojny są powodowane nie tylko czynnikami polityczno-militarnymi. Na co zwraca uwagę Katarzyna Żukrowska, system bezpieczeństwa tworzą dwie sfery bezpieczeństwa i gospodarki⁴⁹. Migracje (wraz szeregiem kolejnych zagrożeń i wyzwań) powodowane są także postępującymi nierównomiernie (w odniesieniu do państw i kontynentów) uprzemysłowieniem oraz wzrostem gospodarczym. Od dekad pogłębia się przecież przepaść pomiędzy państwami bogatymi i biednymi. Większy dochód rodzi problem podziału nadwyżki między kraje oraz poszczególnych członków społeczeństw. W wyniku globalizacji na znaczeniu tracą państwa i ich władze, z kolei zyskujące na znaczeniu firmy wielonarodowe w coraz mniejszym stopniu poddają się kontroli zewnętrznej – tj. państwowej (co powoduje nieskuteczność polityki państw)⁵⁰.

Ryszard Jakubczak wskazuje z kolei, że procesy globalizacji jednoznacznie adresują korzyści w relacji korporacja - władza centralna. „Niezależnie, czy tworzą ją panujące rody, czy wybierani urzędnicy, tylko oni i ich najbliższe otoczenie stanowią partnerów korporacji w tworzeniu takich rozwiązań strategicznych, które każdorazowo sprzyjają korporacjom w realizacji intratnych dla nich zleceń”. Powoduje to eliminację (w wyniku nieuczciwej konkurencji) innych mniejszych (z reguły narodowych) podmiotów gospodarczych, które dotąd zapewniały zatrudnienie⁵¹.

⁴⁸ Jak potwierdził W. Gierasimow – podejście to, zainicjowane w planach obronnych z 2000 r., uwzględniono w nowym planie obronnym na lata 2016–2020. Vide: J. Darczewska, *Diabeł tkwi w szczegółach. Wojna informacyjna w świetle doktryny wojennej Rosji*, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/punkt-widzenia/2015-05-19/diabel-tkwi-w-szczegolach>, s. 9, 14-15 (dostęp: 11.07.2019).

⁴⁹ Vide: K. Żukrowska, *Bezpieczeństwo ekonomiczne – definicje, sfery, znaczenie i metody gwarantowania* [w:] *Współczesny wymiar bezpieczeństwa. Między teorią a praktyką*, red. J. Pawłowski Warszawa 2011, s. 86-90.

⁵⁰ E. Czarny, *Globalizacja od A do Z*, Warszawa 2004, s. 5-7.

⁵¹ Pomijani są w ten sposób także lokalni władcy i przywódcy duchowi i inni, niżej usytuowani w hierarchii społecznej, którzy tworzą ważną strukturę funkcjonalną społeczeństw. R. Jakubczak, *Bezpieczeństwo narodowe w dobie globalizacji* [w:] *Współczesny wymiar bezpieczeństwa. Między teorią a praktyką*, red. J. Pawłowski, Warszawa 2011, s. 232.

„Sprzedać, sprzedać jak najwięcej i jak najdrożej, przegonić konkurencję. Mówiąc wprost, należy naciągać i oszukiwać klientów. [...] “takie rzeczy” [...] dzieją się we wszystkich firmach działających na rynku – w dużych, średnich i małych. To nie są jednostkowe przypadki naciągania klientów – to system [...]” (w pełni funkcjonalny od najwyższego po najniższy poziom) – jak dowodzi Paweł Reszka⁵². Fakt, iż żyjemy w epoce globalizacji oznacza, że powinniśmy analizować gospodarkę globalną nie tylko jako zagregowaną wielkość gospodarek krajowych - konstatuje Johan Galtung. Tymczasem „żyjemy w epoce hiper kapitalizmu, przez który należy rozumieć system ekonomiczny, w przypadku którego kapitał stanowi jedyny lub prawie jedyny sens istnienia, jako środek, cel (wynik) oraz miara (wskaźnik) bogactwa, dochodu narodowego brutto [...]”⁵³.

Jednakże działalność rynkową utożsamiać należy ze znacznie szerszym spektrum zagrożeń. Swego rodzaju symbolem bezrefleksyjności podmiotów tej sfery pozostaje masowe stosowanie sterowników przemysłowych wykorzystujących procesor. Co podkreśla Mieczysław Bieniek, działania w cyberprzestrzeni nie muszą mieć charakteru zbrojnego, jednakże skutki cyberataku mogą okazać się równie destrukcyjne jak skutki bezpośrednich działań wojennych⁵⁴ z wykorzystaniem (przeciwko państwu lub organizacji niepaństwowej) zaawansowanego uzbrojenia (z bronią masowego rażenia włącznie). Słuszności tego poglądu jednoznacznie dowodzi cyberatak za pomocą wirusa Stuxnet⁵⁵, który zniszczył fizycznie istniejące urządzenia w zakładach w Natanz funkcjonujących w ramach (i w pobliżu) irańskiej elektrowni jądrowej w Buszehr⁵⁶.

Współczesny świat cechuje duża liczba konfliktów wewnętrznych - o naturze tzw. wojen wspólnotowych powodowanych w szczególności przez czynniki etniczne, lub kulturowo-religijne. Długi czas ich trwania prowadzi do atrofii struktur państwowych, brak których skutkuje pojawieniem się państw upadłych, gdzie na znaczeniu zyskują podmioty pozapaństwowe - źródło współczesnych zagrożeń asymetrycznych, podkreśla Marek Madej⁵⁷.

⁵² P. Reszka, *Chciwość Jak nas oszukują wielkie firmy*, Warszawa 2016.

⁵³ Z. Maciaszek, *Globalizacja a neoliberalizm, Zarządzanie zmianami*. Biuletyn POU, Polish Open University, maj 2010, http://www.wsz-pou.edu.pl/biuletyn/?p=&strona=biul_maciasz19&nr=19, (dostęp 11.07.2019).

⁵⁴ M. Bieniek, Cyberprzestrzeń, <http://www.cxnews.pl/cyberprzestrzen,644.html>, (dostęp 11.07.2019).

⁵⁵ Zdarzenie to dowiodło, iż z wykorzystaniem technik informatycznych, można przeprowadzić atak na mocno chronione instalacje. Było to możliwe, pomimo braku dostępu do sieci komputerowych zaatakowanej instalacji, a także przy braku możliwości określenia sprawcy.

⁵⁶ T. Włodarczyk, *Wojny w cyberprzestrzeni*, <http://www.computerworld.pl/news/383495/Wojny.w.cyberprzestrzeni.html> (dostęp 11.07.2019).

⁵⁷ M. Madej, *Zagrożenia asymetryczne bezpieczeństwa państw obszaru transatlantyckiego*, Warszawa 2007, s. 117.

Zmiana klimatu może pośrednio zwiększać ryzyko konfliktów zbrojnych poprzez nasilenie czynników je napędzających - jak ubóstwo i wstrząsy ekonomiczne – przestrzegali w 2014 r. Międzyrządowy Zespół ds. Zmian Klimatu. Według Programu Środowiskowego ONZ, preludium nowej ery wojen stanowi trwając nieprzerwanie od pół wieku wojna w Darfurze (co przekłada się na unicestwienie już 2 mln istnień). Choć jest ona powszechnie znana głównie w kontekście konfliktu etnicznego i religijnego (pomiędzy arabskimi wojownikami a czarnoskórymi plemionami) – spiralę przemocy w istocie nakręciła tam natura. W opinii Haralda Welzera, przykład ten obrazuje tezę, że sytuacje konfliktowe pierwotnie wywołane przez problemy ekologiczne traktowane są jako „okazja do rozegrania jednych grup przeciwko innym, podsycania konfliktów opartych na przynależności etnicznej i przedłużania ich, jak to tylko możliwe”⁵⁸.

„Niektórzy z nas mówili jakieś 20 lat temu, że jeśli nie zajmiemy się tymi kwestiami, będziecie świadkami coraz większych konfliktów powodowanych niewystarczającymi zasobami naturalnymi, coraz większych trudności powodowanych suszą i skumulowanym efektem zmiany klimatu, która oznacza, że ludzie muszą się przemieszczać” Problem sensu lato zasadnie podniesiony został przez Księcia Karola, który przywołał, za naukowcami - zmiany klimatu jako jedną z podstawowych przyczyn wojny domowej w Syrii, terroryzmu i w konsekwencji kryzysu spowodowanego falą uchodźców”.

W konsekwencji Świat (zwłaszcza Europa), może znajdować się u bram historycznej zmiany, której trajektorię wyznaczy masowy exodus ludności z krajów Trzeciego Świata. Choć nie będzie to zmiana związana z wojną sensu stricto, lecz z często przyczyniającym się do nich globalnym ociepleniem⁵⁹ - jej skutki cechować mogą analogie do największych wojen w historii ludzkości.

Ziszcza się tym samym pesymistyczna wizja społeczeństwa (jako społeczeństwa ryzyka), co dotyczy już nie tylko kwestie ekonomicznych (rzutując m.in. na stabilność pracy) ale również takich wartości, których utrata jest nieodwracalna (zdrowie, środowisko naturalne) –

⁵⁸ *Ibidem*.

⁵⁹ A. Wawrzyńczak, *Wojny klimatyczne. Nadchodzi nowa era konfliktów zbrojnych* <http://wiadomosci.wp.pl/kat,138834,title,Wojny-klimatyczne-Nadchodzi-nowa-era-konfliktow-zbrojnych,wid,1803003,wiadomosc.html> (dostęp 11.07.2019).

obejmując wszystkie klasy społeczne. Znamienna wydaje się być konstatacja „[...] nigdy nie zajmujemy się problemem, leżącym u podłoża [...]”⁶⁰.

W sytuacji, gdy władze (a nawet całe systemy państwa), pozostają lepiej przygotowane do radzenia sobie z dotychczasowymi konfliktami oraz zagrożeniami (starego typu), wyzwaniem staje się radzenie z konsekwencjami braku obywatelskiej aktywności – powodowanym nie tyle frustracją z powodu braku dostępu do dóbr materialnych, co kwestią udziału w coraz ważniejszej dla powodzenia społecznego puli dóbr niematerialnych (m.in. zdrowie) – które postrzegać należy w kategorii większych zagrożeń dla bezpieczeństwa, niż te wynikające z form masowego, radykalnego nieobywatelskiego uczestnictwa⁶¹.

Mimo, że wszystkie ww. zagrożenia i wyzwania zidentyfikowano w piśmiennictwie, a w ujęciu administracyjnym – w obowiązujących obecnie w Polsce strategiach bezpieczeństwa narodowego⁶², zgodzić należy się z generalnym poglądem Mariana Cieślarczyka, iż zmiany podmiotów bezpieczeństwa nie nadążają za zmianami otoczenia. Systemom i podmiotom (charakteryzującym się głównie wąskim i negatywnym myśleniem o bezpieczeństwie i obronności) dynamiczna zmiana sytuacji w ich środowisku bezpieczeństwa utrudniać może trwanie, rodzić obawy o przetrwanie, ograniczać (hamować) ich rozwój, a także przyczyniać się do trudności adaptacyjno-integracyjnych [...] ⁶³. „Zbyt często wspomniane zmiany wymuszane są różnymi sytuacjami kryzysowymi i sprawiają wrażenie rozwiązań doraźnych, które nierzadko wykazują zadziwiającą trwałość. Dlatego czasami można odnieść wrażenie, jak gdyby rozbudowano coraz bardziej złożoną konstrukcję szeroko

⁶⁰ <http://www.bankier.pl/wiadomosc/Ksiazke-Karol-Zmiany-klimatu-przyczyna-wojny-w-Syrii-3445298.html> (dostęp 11.07.2019).

⁶¹ Uczestnicy tych zjawisk społecznych (i konfliktów) to współcześnie już nie tylko robotnicy wielkoprzemysłowi, lecz (przede wszystkim) grupy protestujących profesjonalistów (m.in. lekarze i pacjenci), a formy ich niezadowolenia obejmować mogą (oprócz otwartych buntów) także liczne strategie „wychodzenia poza system”, które przyjąć mogą postać odmowy uczestnictwa, emigracji, czy ucieczki w sferę nieformalną. *Biała Księga Bezpieczeństwa...*, *op. cit.*, 83.

⁶² Do katalogu zagrożeń i wyzwań zaliczono w szczególności: dysfunkcjonalne mechanizmy gospodarcze i społeczne, destabilizację systemu politycznego, masowe naruszenia praw człowieka, a także ubożenie społeczeństw. Dostrzeżono ponadto problemy demograficzne, rosnące zapotrzebowanie na energię, ograniczoność zasobów wodnych, postępującą degradację środowiska naturalnego – połączone z wyczerpującymi się drastycznie szybko surowcami energetycznymi lub utrudnionym dostępem do nich, czy wyczerpującymi się zasobami metali rzadkich. *Vide: Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa...*, *op. cit.*, s. 3, *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2014 r., s. 17-19.

⁶³ Co rodzi obawy o zagrożenie tożsamości, powoduje zamykanie się, utrudnia osiągnięcie podstawowych celów, pogłębia uczucie zagrożeń (zwłaszcza wówczas, gdy przyczynia się to do uruchomienia wielu niekorzystnych procesów i zjawisk społecznych, w tym nastrojów populistycznych, szowinistycznych, itp.). M. Cieślarczyk, *Teoretyczne i metodologiczne podstawy badania problemów bezpieczeństwa i obronności państwa*, Siedlce 2011, s. 172-174.

rozumianej obronności nie pamiętając o tym, że powinna opierać się na względnie trwałych fundamentach”⁶⁴.

PODSUMOWANIE

Identyfikacja zasadniczych problemów utrzymania i doskonalenia zdolności obronnych w aspekcie nowych wyzwań i zagrożeń potwierdziła przyjęte na wstępie założenia.

Efektywność działań w tym zakresie może być ograniczona, niezależnie od faktu, że pojęcie oraz organizacja obrony narodowej w Polsce ewoluowały w zasadniczej części adekwatnie do nowych wyzwań i zagrożeń, w szczególności wynikających ze zmian w środowisku bezpieczeństwa Polski.

Wynikające z tych zmian potrzeby znajdują szerokie odzwierciedlenie także we współcześnie planowanych i realizowanych działaniach w zakresie utrzymania i dalszego doskonalenia zdolności obronnych Polski, co zasadnie odbywa się w ramach systemu bezpieczeństwa narodowego.

Jednakże mankamenty rozwiązań systemowych, szczegółowo wskazane w publikacji, zidentyfikowano zarówno na poziomie ponadnarodowym, jak i w zakresie zorganizowania systemu bezpieczeństwa narodowego w Polsce.

W ujęciu całościowym uznać należy, że wyzwania oraz zagrożenia - jako czynniki determinujące doskonalenie zdolności obronnych Polski w ramach systemu bezpieczeństwa narodowego - dość znacząco wykraczają poza kwestie tradycyjnie rozumianego zorganizowania podsystemu obronnego SBN, a także wypracowania jego adekwatnych relacji z pozostałymi podsystemami tego systemu.

Oprócz czynników o charakterze polityczno-militarnym, problem nieadekwatnego uwzględnienia czynników i kontekstów dotyczących zdolności obronnych – odnosi się także do różnorodnych aspektów ochronnych, gospodarczych oraz społecznych działalności państw, w znacznym stopniu wiążąc się z globalizacją i implementacją innych wskazanych w publikacji rozwiązań o charakterze rynkowym. Te bowiem przyczyniają się do konfliktów, w tym wojen, na równi m.in. z niewystarczającymi zasobami naturalnymi, pogłębiającymi się trudnościami powodowanymi suszą, czy skumulowanym efektem zmiany klimatu.

⁶⁴ W przypadku podmiotów charakteryzujących się wąskim myśleniem o bezpieczeństwie i obronności sytuacja dynamicznych zmian otoczenia powoduje ich dalsze „zamykanie się” (także w sensie psychospołecznym), obronę dotychczasowego status quo (w tym również „konserwowanie” kształtowanej przez dziesięciolecia, a może nawet wieki kultury bezpieczeństwa. Ibidem.

Przedstawione wyniki badań dowodzą w szczególności, że złożoną – jak należy uznać w ujęciu systemowym - konstrukcję szeroko rozumianej obronności należy oprzeć na względnie trwałych fundamentach, do których trudno byłoby zaliczyć szereg działań współczesnych państw i ich organizacji.

BIBLIOGRAFIA REFERENCES LIST

PIŚMIENICTWO LITERATURE

- Bieniek M., Cyberprzestrzeń, <http://www.cxnews.pl/cyberprzestrzen,644.html>
- Cieślarczyk M., Teoretyczne i metodologiczne podstawy badania problemów bezpieczeństwa i obronności państwa, Siedlce 2011.
- Czarny E., Globalizacja od A do Z, Warszawa 2004.
- Darczewska J., Diabeł tkwi w szczegółach. Wojna informacyjna w świetle doktryny wojennej Rosji, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/punkt-widzenia/2015-05-19/diabel-tkwi-w-szczegolach>
- Jakubczak R., Bezpieczeństwo narodowe w dobie globalizacji [w:] Współczesny wymiar bezpieczeństwa. Między teorią a praktyką, red. J. Pawłowski, Warszawa 2011.
- Kitler W., Obrona narodowa III RP. Pojęcie. Organizacja. System. Rozprawa habilitacyjna, Warszawa 2002.
- Kitler W., Samorząd terytorialny w obronie narodowej Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2005.
- Kownacki J., Kształtowanie się systemu planowania obronnego w kontekście pozamilitarnych przygotowań obronnych, Warszawa 2004.
- Koziej S., Między piekłem a rajem: szare bezpieczeństwo na progu XXI w., Toruń 2006.
- Maciaszek Z., Globalizacja a neoliberalizm, Zarządzanie zmianami. Biuletyn POU, Polish Open University, maj 2010, http://www.wsz-pou.edu.pl/biuletyn/?p=&strona=biul_maciasz19&nr=19
- Madej M., Zagrożenia asymetryczne bezpieczeństwa państw obszaru transatlantyckiego, Warszawa 2007.
- Reszka P., Chciwość Jak nas oszukują wielkie firmy, Warszawa 2016.
- Rutkowski C., Podstawowe pojęcia z dziedziny bezpieczeństwa i obronności państwa, "Myśl Wojskowa" 1996, nr 2.
- Wawrzyńczak A., Wojny klimatyczne. Nadchodzi nowa era konfliktów zbrojnych <http://wiadomosci.wp.pl/kat,138834,title,Wojny-klimatyczne-Nadchodzi-nowa-era-konfliktow-zbrojnych,wid,1803003,wiadomosc.html>
- Włodarczyk T., Wojny w cyberprzestrzeni, <http://www.computerworld.pl/news/383495/Wojny.w.cyberprzestrzeni.html>
- Żukrowska K., Bezpieczeństwo ekonomiczne – definicje, sfery, znaczenie i metody gwarantowania [w:] J. Pawłowski (red) Współczesny wymiar bezpieczeństwa. Między teorią a praktyką, Warszawa 2011

ŹRÓDŁA SOURCES

Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2013.

Informacja o wynikach kontroli Przygotowanie systemu ochrony ludności przed klęskami żywiołowymi oraz sytuacjami kryzysowymi. KPB-4114-01-00/2012 – Nr ewid. 148/2013/I/12/006/KPB, Warszawa 2013.

Koncepcja Obronna Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2017 r.

Słownik podstawowych terminów dotyczących bezpieczeństwa państwa, Warszawa 1994.

Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, Warszawa 1996.

Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego. Wydanie szóste, Warszawa 2008.

Strategia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej, 2003 r.

Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej, 2007 r.

Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej, 2014 r.

Strategia bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej, 2000 r.

Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022, 2013 r.

Uchwała Nr 67 Rady Ministrów z dnia 9 kwietnia 2013 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022.



Copyright (c) 2019 Cezary Sochala



This work is licensed under a Creative Commons Attribution-Share Alike 4.0 International License.